

Кононенко В. М.,

здобувач вищої освіти факультету
службово-бойової діяльності НГУ,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:

Бейкун А. Л.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правового
забезпечення та правоохоронної
діяльності факультету забезпечення
державної безпеки,
Київський інститут Національної
гвардії України
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І СИЛ ОБОРОНИ ПІД ЧАС ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України питання ефективного функціонування сектору безпеки та Сил оборони набуло визначального значення для збереження державності, територіальної цілісності й суверенітету України. Зокрема, сектор безпеки об'єднує сукупність органів державної влади, військових формувань, правоохоронних органів, розвідувальних та контррозвідувальних структур, діяльність яких спрямована на забезпечення національної безпеки держави [1, с. 32; 2, с. 79; 3, с. 302].

Правове регулювання діяльності означених органів як у мирний час, так і під час дії особливих правових режимів ґрунтується на Конституції України, Законах України: «Про правовий режим воєнного стану», «Про національну безпеку України», «Про оборону України», «Про Збройні Сили України» та інших нормативно-правових актах [4 - 10].

Як відомо, воєнний стан є особливим правовим режимом, що передбачає надання органам державної влади, військовому командуванню та іншим державним органам додаткових повноважень, необхідних для відсічі збройної агресії. При цьому діяльність органів сектору безпеки і Сил оборони набуває підвищеної координаційної спрямованості. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», у цей період головну роль у забезпеченні оборони держави відіграють посадові особи, які здійснюють керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями: Головнокомандувач Збройних Сил України, Командувач об'єднаних сил

Збройних Сил України, командувачі видів та окремих родів військ (сил) Збройних Сил України, командувачі (начальники) органів військового управління, командири з'єднань, військових частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань [6].

Особливістю правового регулювання є тимчасове розширення повноважень військового командування. Так, відповідно до ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», військове командування має право запроваджувати комендантську годину, вилучати транспортні засоби для потреб оборони, обмежувати пересування громадян, проводити примусову евакуацію населення з небезпечних районів тощо [6]. При цьому дії командування підлягають контролю з боку Президента України та Верховної Ради України, що забезпечує дотримання принципу верховенства права та демократичний цивільний контроль навіть в умовах воєнного стану.

Ключовим елементом структури сектору безпеки і Сил оборони є Збройні Сили України, які здійснюють основні завдання із відсічі збройної агресії, звільнення тимчасово окупованих територій, охорони державного кордону та об'єктів критичної інфраструктури. Їх діяльність регулюється Законом України «Про Збройні Сили України» та статутами, зокрема, Бойовим статутом Сухопутних військ Збройних Сил України, що визначають порядок організації та ведення бойових дій, управління військами, взаємодії між видами і родами військ.

Суттєву роль у забезпеченні національної безпеки під час воєнного стану відіграють також інші суб'єкти оборонно-безпекового сектору: Служба безпеки України, Національна гвардія України, Державна прикордонна служба України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації, Національна поліція України та ряд інших [4 - 10]. В умовах воєнного стану правовий статус і функціонування цих структур набуває специфічних ознак, пов'язаних із переходом до режиму посиленої оборони держави. Так, СБУ згідно із Законом України «Про Службу безпеки України» здійснює контррозвідувальні, антитерористичні заходи, виявляє та нейтралізує диверсійно-розвідувальну діяльність ворога [8].

Національна гвардія України, відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України», підпорядковується Верховному Головнокомандувачу через Міністра внутрішніх справ і виконує завдання з участі у відсічі збройної агресії та боротьбі з диверсійними групами противника, охорони громадського порядку, оборони важливих державних об'єктів тощо [9]. У свою чергу, Державна прикордонна служба України забезпечує захист державного кордону, контроль за переміщенням осіб і вантажів, протидію незаконним збройним формуванням і спробам вторгнення на територію держави [10].

Особливого значення в умовах правового режиму воєнного стану набуває координація дій усіх суб'єктів сектору безпеки і Сил оборони. Центральним координаційним органом виступає Рада національної безпеки і оборони України, яка, згідно зі ст. 107 Конституції України, здійснює координацію та контроль

діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки та оборони. Під час воєнного стану РНБОУ ухвалює рішення, що вводяться в дію указами Президента України, і забезпечує узгодженість між військовими, правоохоронними та цивільними структурами.

Варто підкреслити, що в умовах дії правового режиму воєнного стану важливим напрямом є правове забезпечення міжнародної взаємодії з країнами ЄС, НАТО та іншими партнерами суб'єктів сектору безпеки і Сил оборони України. Це на даний час охоплює: отримання військово-технічної допомоги, обмін розвідувальною інформацією, допомогу у відновленні об'єктів критичної інфраструктури держави тощо. Такі дії відбуваються, у тому числі, і у практичний розвиток положень Закон України «Про національну безпеку України», що визначає принципи інтеграції в євроатлантичний безпековий простір як складову державної політики [5].

Отже, особливості правового регулювання діяльності органів сектору безпеки та Сил оборони під час дії правового режиму воєнного стану полягають у тимчасовому розширенні їх повноважень, підвищенні рівня координації між силовими структурами, посиленні контролю з боку Президента та Парламенту, а також у забезпеченні прав і свобод громадян у межах необхідного балансу між безпекою держави та необхідністю дотримання демократичних засад розвитку суспільства. Удосконалення законодавства у цій сфері має ґрунтуватися на міжнародних стандартах, принципах правової держави та досвіді ведення військових операцій у сучасних умовах повномасштабного збройного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Лобко В. В. Сучасний стан та проблеми правового забезпечення національної безпеки в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 6. 2022. С. 30-36. URL: http://apnl.dnu.in.ua/6_2022/5.pdf (дата звернення: 27.09.2025).

2. Белай. С. В., Кобзар О. Ф., Євтушенко І. В., Корнієнко В. В., Коба О. В. Правове регулювання службової та бойової діяльності у сфері безпеки та оборони України у кризових ситуаціях. *Вісник Національної академії правових наук України*. Т. 28. № 2. 2021. С. 76–85. URL: <http://visnyk.kh.ua/uk/journals/visnik-parpnu-2-2021-r> (дата звернення: 27.09.2025).

3. Мельниченко Б. Б. Організаційно-правові засади функціонування системи забезпечення національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 12/2022. С. 301-304. URL: http://lsey.org.ua/12_2022/70.pdf (дата звернення: 27.09.2025).

4. Конституція України. Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII / *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.

6. Про правовий режим воєнного стану. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII / *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.

7. Про Збройні Сили України. Закон України від 06.12.1991 № 1934-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 108.
8. Про Службу безпеки України. Закон України від 25.03.1992 № 2229-ХІІ / *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.
9. Про Національну гвардію України. Закон України від 13.03.2014 № 876-VII / *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.
10. Про Державну прикордонну службу України. Закон України від 03.04.2003 № 661-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208.